ڊاڪٽر عائشه سريوال

ثميره زرين جي ڪهاڻين جو تحقيقي اڀياس

The stories of Sumera Zareen a research based study

Abstract

Sumera Zareen was born on feb: 22, 1944 in shikarpur Sindh. Her original name is Sakina awan. She also is knowing as first lady of Sindhi story. She started writing stories in very early age of ten to 12 years.

Three books of her stories has been published, including one book of compilation.

1. Geet Unjayal Moran Ja (1971)
2. Aaoun Ohaaee Marvi (1981)
3. Roshan Chhanwro (1989)

Her stories are extracted from our society, the Literature, she inspired, was based on human rights.

"I am much more inspired from Hindi, Bengali and Russian Literature" these are her own words, which make clear to readers and critics to understand her school of thought, which of course, belong to the literature, created in the result of revolutions, fight for human rights and freedom expression. This kind of literat was very popular for last many decades in all over the world.

Literature for life, is main subject of her stories.

In this paper, the readers will meet with the review of her stories.

ثميره زرين جو اصل نالو سڪينه اعواڻ آهي. سندس جنم 22 فيبروري 1944 ۾ شڪارپور جي اعواڻ محلي محمد اعظم اعواڻ جي گهر ۾ ٿيو. ثميره کي سنڌي ادب جي خاتون اول ڪهاڻيڪاره پڻ سڏيو ويجي ٿو . ثميره زرين ڏهن ٻارهن سالن جي عمر ۾ ڪهاڻي لکڻ شروع ڪئي. سندس ٽي اصلوڪا مجموعا ۽ هڪ ترتيب ڏنل آهي. اصلوڪن مجموعن ۾ "گيت اجايل مورن جا"(1971)، "آءٌ اهائي مارئي"(1981) ۽ "روشن چانورو" (1989) شامل آهن. سندس ترتيب ڏنل ڪهاڻين جو مجموعو "مهراڻ جون ڇوليون" 1962 ۾ ڇپيو. هن ۾ ماهوار "نئين زندگي" رسالي جي ڪهاڻين مان چونڊ ٿيل آهي. نصير مرزا موجب:

"ڏهن سالن جي ڄمار ۾ سندس پهرين ڪهاڻي "اميد" نئين زندگيءَ جهڙي معياري رسالي ۾ ڇپي . سنڌي ادب ۾ سندس نالو اميد جو ڪرڻو ثابت ٿيو ۽ هن ٿوري وقت ۾ پنهنجو نالو وڏن ڪهاڻيڪارن ۾ ڳڻائي ادبي دنيا ۾ مشهوري ماڻي ورتي." (1)

هيءَ اها ڪهاڻي هئي، جنهن ۾ هوءَ ڏهن سالن جي عمر ۾ الله سائين سان گفتگو ڪندي ڏسجي ٿي. ان عمر ۾ به سندس ذهن معروضي درد کي محسوس ڪري رهيو آهي. الله سائين سان مخاطب ٿي، پنهنجي درد ۽ ڏک جو ذڪر ڪرڻ، هڪ نئون انداز آهي. هوءَ لکي ٿي:

"زماني جي هر ٺوڪر کائڻ کان پوءِ تنهنجي حضور ۾ آيس، ۽ هر دفعي تو سهارو ڏنو. جيتوڻيڪ مون توکي نه ڏٺو آهي، پر هڪ غير مرئي احساس مونکي تنهنجي پڪارڻ تي مجبور ڪيو. جيتوڻيڪ دنيا جي هر ذري ۾ تون آهين. ڇا باغ، برگ، شجر ڇا ڪوهسار، آبشار ۽ بحر بر، تڏهن به منهنجي تشنه روح کي آرام نه آيو. مان توکي هميشه نمايان پسڻ چاهيو پر اجا تائين ڏسي نه سگهيس. جڏهن کان عالم فاني ۾ قدم رکيو چارسُو محروميون مون لاءِ منتظر رهيون. هڪ تنهنجي بي پايان زندگيءَ جي خاردار راهن تي باهمت هلي رهي هيس ۽ هر دفعي تو منهنجي مدد ڪئي، ۽ هينئر به جڏهن منهنجي دور حيات ۾ سڀ کان ڪٺن راهه آئي، تڏهن تون مونکان پري ٿي وئين. يا مان دنياوي عيش ۾ گم ٿي توکان پري ٿيس، ۽ جڏهن وري توکي پڪاريم، تڏهن تو هينئر مونکي پنهنجي قريب نه ڪيو. مان بارها لڙڪ پريل نماڻين اکين سان تنهنجي اڳيان سربسجود ٿيس ۽ هر دفعي تو مونکي ٺڪرائي ڇڏيو. منهنجا لڙڪ بي اثر ٿي ويا. ڇا زندگيءَ جي ناهموار راهن تي تون مونکي تنها ڇڏي ڏيندين! منهنجا ڪيل گناهه تنهنجي اڳيان ناقابل معافي آهن ڇا؟" (2)

هن ڪهاڻيءَ جي ٻولي ۽ خاص طور فارسي لفظن ۽ تجنيسن جو استعمال ٻڌائي ٿو ته يقينن ان ۾ هن ڪنهن سينئر کان مدد ورتي آهي. ڇاڪاڻ ته ڪيترا ئي لفظ اهڙا آهن، جيڪي ڏهن سالن واري ٻار جي ذهن ۾ اچڻ ممڪن نه آهن. بهرحال ڪهاڻيءَ ۾ هوءَ الله تعالي سان ڳالهائيندي ڏسجي ٿي ۽ هن سماج جي دلفريب رنگن کان مايوس ٿي، پنهنجي رب ۾ اميد رکي ٿي. شايد اها ئي اها بي رنگي آهي، جنهن سبب اڳتي هلي هن جيڪو لکيو ان ۾ سماج جون تلخيون شامل ٿيون. جيڪي ڪجهه هن مٿان گذريو ۽ جيڪو هن

پنهنجي دور جي مظلوم عورت تي ٿينديڙ ڏتو ان کي رقم ڪيائين. سندس ڪهاڻين جا اڪثر هيرو ڪردار عورتون ئي آهن. هن مظلوم عورت کي زبان ڏني آهي، ۽ زماني جي حقيقتن تان پردو کنيو آهي. هن جون ڪهاڻيون فرضي نه آهن، پر سماج جي حقيقتن جو اولڙو آهن. هوءَ پاڻ چوي ٿي:

”مان ڪڏهن به فرضي يا سوچيل ڪهاڻي لکڻ جي فائدي ۾ ڪانه رهي آهيان. منهنجي هر ڪهاڻي ڪنهن نه ڪنهن حقيقي واقعي کان متاثر ٿي لکيل هوندي آهي.“ (3)

ڪجهه ليڪن سندس پهرين ڪهاڻي ”زندگي ڪيتري نه گران آهي“ ڄاڻائي آهي. ان ڪهاڻيءَ ۾ به هڪ ڏهن سالن جي ٻار دنيا جي حالتن کي پرکڻ ۽ محسوس ڪرڻ واري تجربي کي ڪهاڻيءَ جي شڪل ۾ پيش ڪيو اٿس . ثميره سماج جي مسئلن کي ننڍي عمر ۾ هڪ گهري نگاهه سان جاچڻ لڳي هئي، جنهن جو مثال سندس ڄاڻايل ڪهاڻي آهي.

انور فگار هڪڙي جي چوڻ موجب: ”’زندگي ڪيتري نه گران آهي‘، جي عنوان هيٺ افسانو ماهوار ’نئين زندگي‘ جي جنوري 1954 جي پرچي ۾ ڇپيو. ثميره جي ان پهرئين افساني جو عنوان ئي ان ڳالهه جو چٽو دليل آهي ته هو ننڍپڻ کان ئي زندگيءَ جي مختلف روپن ۽ رنگن کي جاچيندي آئي، ۽ سندس مشاهدي واري اک ڪڏهن به ٻوٽيل نه رهي. بلڪ هو پنهنجي ڪليل معصوم نيڻن سان هن دنيا جي هر سرهي ۽ ڪوماڻل زندگيءَ کي گهري نظر سان ڏسندي رهي ۽ نه صرف ان لاءِ سوچيندي هئي، پر سوچ جي ساگر جي وير چڙهڻ تي لکندي به رهي.“ (4)

”زندگي ڪيتري نه گران آهي“ ۾ پهرين نجمه ۽ سليم جي ننڍپڻ جي دوستي ڏيکاري وئي آهي. پوءِ جواني جي محبت جيڪا نه ملڻ جي ڪري سليم جي شادي ٻئي هنڌ ٿي وڃڻ جي ڪري، نجمه مايوس ٿي وڃي ٿي. سليم پنهنجي سوٽ سان ان ڪري شادي ڪري ٿو جو ڪيس چاچي ننڍي هوندي کان پاليو ۽ پڙهايو هو بس ان احسان ۾ دٻجي سليم شادي ٿو ڪري، پر ان سان رهي نٿو سگهي ۽ ٻار ۽ زال کي ڇڏي هليو ٿو وڃي. نجمه بيمار ٿي وڃي اسپتال جي حوالي ٿئي ٿي. يعني اسان جو گُهٽيل ماڻهوءَ جي ڄمندي ئي سماج انساني احساسن سان کيڏڻ شروع ٿو ڪري ڇڏي. سماج جي رسمن جي ور چڙهيل ماڻهو ڪڏهن به پنهنجي زندگيءَ جون خوشيون ماڻي ناهي سگهندو. ائين ئي ان ڪهاڻيءَ جو ڪو به ڪردار خوش نه رهيو. سڀ پنهنجي پنهنجي حصي جو سور سهندي ڏيکاريا ويا آهن. پر ڪهاڻيءَ ۾ نجمه کي دردن ۾ پيڙيل ۽ وڌيڪ اذيت ۾ ڏيکاريو ويو آهي.

”هينئر وٽس غمن کان سواءِ ڪجهہ نہ رهيو هو. ڪيتري نہ بدنصيب هئي، جواني سان همڪنار ٿيندي ئي هن جون مسرتون ختم ٿي ويون. جڏهن پنجويهن سالن جي ٿي تہ تڏهن هن بدنصيب لاءِ سلهہ جهڙي بيماري بہ هنج ڪولي ۽ زندگيءَ جا باقي ڏينهن گذارڻ لاءِ سلهہ جي اسپتال ۾ داخل ڪئي وئي.“ (5)

ثميره زرين جي ڪهاڻين جو فڪر انساني الميين مان جنم وٺي ٿو. هن ڪي جنهن ادب متاثر ڪيو هو ان جو بنياد انسان جي حقن جي لاءِ ويڙهہ هو. جنهن ادب تي دنيا جي آيل انقلابن جو اثر رهيو آهي. جيڪو ادب زندگيءَ جي ترجماني ڪري رهيو هو. هوءَ پاڻ چوي ٿي تہ مونکي سيني کان وڌيڪ هندي، بنگالي ۽ روسي ادب متاثر ڪيو آهي. ترقي پسندن وانگر هوءَ ادب کي زندگيءَ جو ترجمان سمجهي ٿي. سندس خيال آهي تہ اديب جو انداز منفرد هوندو آهي. هو جيڪو محسوس ڪري ٿو ان ۾ پنهنجا جذبا ۽ خيال بہ پيش ڪري ٿو. ثميره لکي ٿي:

”مان ادب کي زندگيءَ جو ترجمان ٿي سمجهان، ۽ اديب زندگيءَ جون تمام حقيقتون ۽ روزمره جا واقعا ڏسي ۽ محسوس ڪري ٿو. پهرين انهن کان متاثر ٿئي ٿو ۽ پوءِ انهي کي لکڻ وقت هن جا پنهنجا احساس بہ ان ۾ گڏجي، ان کي ادبي رنگ ڏين ٿا.“ (6)

ثميره جي اندر ۾ مظلوم عورت لاءِ همدردي هئي. هيءَ اهڙي ليکڪا هئي، جنهن عورت ۾ اتساهہ پيدا ڪرڻ چاهيو هو. هن معاشري جي عورت کي با تهذيب ڪري ڄاڻايو آهي. هن پنهنجي ڪهاڻين ۾ عورت جي زندگيءَ جو اهڙو درديلو عڪس چٽيو آهي، جيڪو پڙهندي ئي دلين ۾ گهر ڪري ٿو وڃي. ثميره وٽ بهادر عورت آهي تہ گڏوگڏ وٽس ڪمزور، لوڙيندڙ ۽ برداشت ڪندڙ عورتن جون بہ ڪهاڻيون آهن. ثميره جي ڪهاڻين ۾ڏکڙن جو ڏاج، شمع ٻاريندي شب، آءٌ اها ئي مارئي، مومل جو ڏهاڳ وغيره ۾ مظلوم عورت جي حالتن جي عڪاسي انتهائي پُراثر نموني ملندي. سندس ڪهاڻي ايرڪا ، سوري سزاوار ، ڇانوَ ۾ عورت جي خودمختياريءَ جي جهلڪ ملي ٿي. خود مختيار عورت سندس آئيڊيل آهي. سندس ڪهاڻين ۾ اسان کي عورت جا ٻئي روپ ڀرپور نموني نظر اچن ٿا. سندس لکڻ موجب:

”مان پنهنجي خيالن موجب عورتن جي لاءِ هميشہ هڪ نئين راهہ ٻڌائڻ جي خواهان آهيان. شايد ڪن آڪاڻين ۾ بہ ان جو عڪس ڏنو هوندم.“ (7)

سندس ڪهاڻي ”مومل جو ڏهاڳ“ ۾ ڪنهن نياڻيءَ جي شاديءَ کي واپار ۽ بازار جو وکر ڪري پيش ڪيو ويو آهي. عورت کي خوبصورتي ۽ بدصورتيءَ جي پئمانن ۾

توريندي ڏيکاريو ويو آهي. ڪهاڻي ٻڌائي ٿي تہ سونهن پسند زمانو خوبصورت عورت کي پسند ڪندو آهي تہ سون جي اگهہ ۾ ان جو سودو ٿي ويندو آهي، جيڪو مائٽن لاءِ خوشيءَ جو سبب بڻجي ٿو. بدصورت عورت مائٽن لاءِ ناسور بڻجي وڃي ٿي. ڇو تہ ان کي زمانو وٺڻ لاءِ تيار ئي ناهي هوندو. ان جو سودو بہ زندگي ڀر ناهي ٿي سگهندو. ڪهاڻيءَ ۾ آهي تہ:

”ڇوڪريءَ جي شادي هئي ڪين رنڍيءَ جو سودو! ڏيڻ جا ڏگها سلسلا.... وٺڻ جا ڏگها سلسلا ....شاديءَ جو مقدس فرض واپار جي وڏي ۾ وڏي جنس بڻجي پيو هو هنن وٽ ! ۽ عورت صدين جي پراڻي خيال موجب اڄ بہ چيز هئي، انسان نہ هئي! ..... جيڪا ڪڏهن سونهن موجب وڏي قيمت تي وڪامجي مائٽن کي سونو ڪري ويندي هئي، ڪڏهن بدصورتي سبب نہ وڪامجي زندگي ڀر جو ناسور بڻجي پوندي هئي.“ (8)

هن ڪهاڻيءَ جو هيرو اهڙين رسمن کان نفرت ٿو ڪري. هو اها سودي بازي پسند نہ ٿو ڪري، ڇو تہ هو اڄ جو نوجوان آهي، جنهن کي پراڻين ۽ فرسوده ريتن رسمن کان نفرت آهي. سماجي حقيقتن نگارن خود ڪٺنبي زندگيءَ کي بہ اهڙيءَ نظر سان پيش ڪرڻ جي ڪوشش ڪئي آهي، جنهن سان روايتن کان بغاوت محسوس ٿئي. شاديءَ لاءِ يا ڏاج جو معيار بہ بہ اهڙا رويا آهن، جن کي مختلف طريقن سان نندي ويو آهي. هن ڪهاڻيءَ ۾ بہ ڇوڪري کي سودي بازي نہ ٿي وڻي. هن کي شادي نہ پر شاديءَ جي نالي تي واپار ٿو لڳي. ان ڪري هو ان رشتي کي ٺڪرائي، ٻئي هنڌ شادي ٿو ڪري ڇڏي.

ڪهاڻي ”سوريءَ سزاوار“ ۾ اهڙيءَ عورت جو روپ ڏيکاريل آهي، جنهن کي زماني جو دستوري طريقو نہ پر زندگي گذارڻ لاءِ نئين راهہ کپي. هوءَ زماني ۾ هلندڙ عورتن سان زيادتين مان بيزار آهي. هو انهن عورتن وانگر بہ نٿي جيئڻ چاهي، جيڪي حق بخشائڻ کان پوءِ سڄي عمر پاڃائين جي ويهي غلامي ڪنديون آهن ۽ انهن جا طعنا سهندي پوڙهيون ٿي وينديون آهن . يا پنهنجن مڙسن کي ٻين عورتن جي مٿان موهن ٿيندي ڏسي، خاموش وينيون هونديون آهن يا مختلف بيمارين جو شڪار ٿي ڪنجهندي زندگي بسر ڪنديون آهن. ڪيس عورت جا اهي سڀ روپ پسند نہ آهن . هو چاهي ٿي تہ ڪا نئين راهہ ڳولي .

”هن جي رڳ رڳ درد سان ڀرجي وئي. هن جي دل بي اختيار پڪاريو، هاءِ...هنن راهن تي ڪيئن هلبو...؟ پٿر پيرَ ڪٽي .....سيني جا سور ڪٽي ....ڪا نئين راهہ ....ڪا نئين راهہ ڳولڻي ئي پوندي ....اي زندگي تو لاءِ...“ (9)

ثميره جي ڪهاڻي ”غيرت“ ۾ هڪ دولت جي گهمنڊ ۾ ورتل انا پرست وڏيري جي تصوير پيش ڪئي وئي آهي، جيڪو پنهنجيءَ انا ۾ پنهنجي ڌيءُ جي زندگي برباد ڪري ڇڏي. اميريءَ جي گهمنڊ ۾ نياڻيءَ کي ڏارين ۾ ڏيڻ بجاءِ پنهنجي نياڻي کي گهر ۾ پائرن جي مار موچڙي لاءِ ڇڏي ٿو ڏئي . .پر جڏهن ان وڏيري جي دولت پنهنجي عياش پاءُ جي چڪرن ۾ ختم ٿي وڃي ٿي ته وڏيرو هوندي پيٽ گذر لاءِ پريشان ٿي ٿو وڃي. هن تان اميريءَ جو نشو لهي وڃي ٿو ته ڪيس پنهنجي ڌيءُ کي پٽ هٿان مار کائيندي ڏسي افسوس کائي ٿو. پنهنجي نياڻيءَ جو سڱ ڏارين ۾ ڏيڻ جو فيصلو ڪري ٿو ۽ مجبوريءَ ۾ اها نياڻي پيرسن مرد سان پرڻائي ٿو ڇڏي، جنهن جا اڳ ۾ ئي ڪئين ڏوهٽا پوٽا هئا. هي اهو پيرسن هو ، جنهن پهرين پنهنجي پٽ لاءِ رشتو گهريو هو. هن ڪهاڻيءَ ۾ اصلاحي پهلو ضرور اجاگر ٿئي ٿو ۽ گهمنڊ جي ٽٽڻ سان، حقيقت پسند رويا جنم وٺن ٿا. هن ڪهاڻيءَ ۾ روايتي ڪلچر ۽ هلندڙ معاشرتي نظام کي ڌڪ لڳي ٿو.

ثميره جي ڪهاڻي ”وڏيري“ ۾ ڀنگين جي زندگيءَ ۾ جهاتي پاتل آهي، جنهن ۾ هڪ ڪردار نازو جي زندگيءَ کي چٽيو ويو آهي. نازو ڄمندي ئي سورن ۾ گذاريو هو . هڪ غريب هئي، ٻيو شڪل ۾ سادي هئڻ ٻه ان جو گناهه هو. تنهن ڪري هن جي ماءُ کي هن جي رشتي جي پريشاني هئي. مجبور ٿي هن سندس شادي رحموءَ جهڙي نشائي سان ڪرائي. ايئن نازو پهرين ماءُ جي مار ۽ پوءِ رحمو جي مار کائيندي رهي ٿي.

> ”پهرين هوءَ ماءُ جي مارن تي هري وئي، پوءِ رحمو جي روز روز جي مارن ڪيس هَيري ڇڏيو. هاڻي ته مار ٻه کاڌَي ۽ هوا وانگر سندس زندگيءَ جي ضرورتن ۾ شامل ٿي وئي هئي. ڪيس ائين محسوس ٿيندو هو ڄڻ زندگيءَ مان اهم چيز خارج ٿي وئي هجي.“[10]

هن ڪهاڻيءَ ۾ نازو جي ڪردار کي پهرين ڪمزور ڏيکاريو ويو آهي، پر نوڪري ملڻ کان پوءِ سماج جي مڪارين ۽ چالاڪين سان وڙهندي ۽ بغاوت ڪندي ڏيکاريو ويو آهي. ڀنگي قبيلي جي هڪ دلچسپ ڪهاڻي آهي، جنهن جي عورتن کي پنهنجي سماج سان هلندي، وڙهندي، وقت ۽ حالتن سان منهن ڏيندي ته ڪٿي ناهه ڪندي ڏيکاريو ويو آهي .

ثميره جي ڪهاڻي ”آءُ اها ئي مارئي“ ورهاڱي سان شروع ٿئي ٿي، جنهن ۾ واڻين جو ڇڏيل سامان مسلمانن ڪٺي استعمال ڪرڻ شروع ڪيو:

> ”هو اڳئي دم ڪشي جو مريض هو ۽ ڪٿون ٻه هيون ان واڻئي جون، جنهن جي جاءِ هن الاٽ ڪرائي هئي. سڄو ڪاٺ اهڙو مضبوط هو جهڙو لوهه . جيڪي هو واڻيو هندستان ويندي لاچار هتي ڇڏي ويو هو.“[11]

هن ڪهاڻيءَ ۾ پهرين زال جي روپ ۾ هڪ بي وفا عورت جو ڪردار ۽ پوءِ ٻُنهن جي روپ ۾ هڪ بهادر ۽ وفادار عورت جي ڪردار جي ترجماني ڪئي وئي آهي، جيڪا محبت جي شادي ڪري ٿي. پوءِ مڙس جي نشائي ۽ جواري ٿي وڃڻ تي به سنو ساٿ ڏئي ٿي. پنهنجي خالي گهر کي بلڪل جنت بڻائي ٿي ڇڏي. سندس چال چلت تي سهرو به بلڪل خوش آهي، ان ۾ هڪ سادي عورت جو بهادر روپ ڏيکاريو ويو آهي. هن ۾ عورت جي ڪردار جو مثبت پهلو ۽ سگهڙپائي ڏيکاري وئي آهي.

هن ڪهاڻيءَ ۾ پهرين هڪ عورت سان نفرت ڏيکاري وئي هئي، جيڪا پنهنجو گهر ۽ ٻار ڇڏي ڪنهن ٻئي مرد سان نڪري وئي، جنهن سبب سندس ٻارن جي سٺي پرورش ٿي نه سگهي. پوءِ جڏهن ننهن جي روپ ۾ هڪ عورت سيبتي مليس ته هڪ مرد جو عورت تي وري اعتبار بحال ٿي ويو. ان ڪري ايئن هن ۾ عورت جا ٻه روپ ڏيکاريا ويا آهن. هي ڪهاڻي ڪٿي مرد کي ته ڪٿي عورت کي هڪ جيترو قصور وار ٺهرائي ٿي.

ثميره زرين جي ڪهاڻي "چانوَ" ۾ هڪ بيواهه جي زندگيءَ کي چٽيو ويو آهي. بيواهه عورت سماج ۾ ڪيئن ٿي هلي، ڪهڙن مسئلن جو شڪار ٿي رهي، انهن جي عڪاسي ڪئي وئي آهي. هن کي ڏير کان وٺي هر رشتي کي بهادريءَ سان منهن ڏيڻو پوي ٿو. هيءَ هڪ خوددار ۽ بهادر عورت آهي. ڏير مڙس جي تڏي تي چيو هو ته مان ڀاڄائيءَ سان نڪاح ڪندم. جڏهن هن عورت ٻڌو ته شاديءَ کان انڪار ڪري، پنهنجي ننڍڙي پٽ سميت پنهنجي ڀائٽي وٽ موٽي آئي. ڀائٽيو ڀڇيءَ جو تمام گهڻو خيال ڪرڻ لڳو. پر سندس زال ان لاءِ ويٺن ڪري ڇڏي، ته مفت جا ٽُڪر ٿي توڙي. نتيجي ۾ هن ڀائٽي جي مرضيءَ جي خلاف چوري مزدري شروع ڪئي. ان تي ڀائٽي کي خار لڳي، ته ڀڇي ويساهه گهاتي ڪئي آهي. زال سبب ڀڇي ۽ ڀائٽي ۾ ڪافي اختلاف ٿيڻ لڳا. ڀڇي پريشان رهڻ لڳي. زال جي چوڻ تي ڀائٽي ڀڇي جي ٻي شادي ڪرائي ڇڏي، ۽ ننڍڙو ٻار به ڀائٽي وٽ رهجي ويو. سماج جي هٿان هڪ مجبور عورت قربان ٿي، ٻئي گهر چُپ چاپ وئي هلي. جنهن کي ڀائٽي مَينهن جي عيوض وڪڻي ڇڏيو هو. انسان ڍور جي قيمت ۾ وڪامجي ويو. ثميره زرين عورتن لاءِ ته ضرور لکيو آهي، پر ثميره وٽ عورت ۾ سماج سان وڙهڻ جي طاقت گهٽ آهي. هن جي عورت سماج سان وڙهي ٿي، پر تمام جلد هار به مڃي وڃي ٿي. هيءَ ڪهاڻي به انهن مان هڪ آهي، جنهن ۾ پهرين ڀڇي جي خودداري تي ڀائٽيو به بيحد خوش هو پر هن کي به پنهنجي زال جي ڪِر ڪِر تي ماريو. جيئن ڪهاڻي ۾ آهي ته:

> "ڏاڏي منهنجي ڀڇي ته بيشڪ مڙس ماڻهو آهي. هن کي پراوَن گهرن جا ٿانوَ ڪائڻ جي ڪهڙي لوڙهه پئي آهي. مون پئي خيال ڪيو ته متان فتحان جي ڪِر ڪِر کان ڀِر ٿي پئي هجي، پر نه ، منهنجي ڀڇي

سورهيہ آهي . هو اهڙين رواجي ڳالهين کي ليکي ۾ بہ نہ آڻيندي هوندي. "(12)

پڦي بہ بهادر تيسيتائين هئي، جيسين پائٽي جي طاقت گڏ هئي. جڏهن پائٽيو ٽي هٽ ڪٽي ويو تہ هو ڪمزور بڻجي وئي، ۽ چپ چاپ سماج جي رسمن جي ور چڙهي وئي.

ثميره جون ڪهاڻيون سماجي حقيقت نگاريءَ هيٺ گهڻ ملن ٿيون. هن جي ڪهاڻين تي حقيقت نگاري ۽ رومانويت جو رنگ حاوي آهي. تڏهن بہ ڪن ڪهاڻين ۾ باغيانہ ۽ مزاحمتي رويا موجود آهن. اڪثر ڪهاڻيون رومانوي آهن . شمس الدين عرساڻي لکي ٿو تہ :

"ثميره جون ڪهاڻيون رومانوي مزاج رکن ٿيون. احساس، حسن ۽ ذوق جمال انهن جو بنيادي ۽ لازمي عنصر آهي.پلاٽ جيتوڻيڪ رومانوي تخيلات جي خول ۾ ويڙهيل نظر اچي ٿو پر ان جي پس پرده ڪن حقيقي مسئلن تي روشني وڌي وئي آهي."(13)

ثميره جون ڪهاڻيون حقيقت پسنديءَ تي ٻڌل آهن، جن ۾ غربت، عورت سان ٿيندڙ ڏاڍ، ڏيءَ پٽ ۾ نابرابري جهڙا موضوع ملن ٿا. ثميره سماج تي گهري نگاهہ وجهندي، گهرو مسئلن کان وٺي سماجي مسئلن تائين، پنهنجي تجربي ۽ مشاهدي کي ظاهر ڪري ٿي. وٽس هر مسئلي جو عڪس چٽو ملي ٿو.

آغا سليم جي چوڻ موجب تہ:"ثميره گهڻو ڪري زندگيءَ جي هر موضوع تي ڪهاڻي لکي آهي ۽ سندس ڪردار زندگيءَ جي هر طبقي جي نمائندگي ڪن ٿا . " (14)

رومانيت اهڙو عنصر آهي، جيڪو بغاوت جو محرڪ بڻجي ٿو. ثميره بہ وضاحت سان بيان ڪيو آهي تہ جتي سندس ڪردارن رومانس ۾ دوکو کاڌو يا خوابن کي حاصل ڪرڻ چاهيو. تہ اتي انهن بغاوت ڪئي آهي ۽ سماج جي جوڙيل نظام سان ٽڪر کاڌو آهي. ثميره جو اسلوب بہ رومانوي آهي. سندس ڪهاڻي "لڙڪ ۽ مرڪ" ۾ ڌيءَ پٽ جو فرق ڏيکاريل آهي، جيئن اسان جي سماج ۾ ڌيءَ کي گهٽ ۽ پٽ کي وڌيڪ لاڏ سان پاليو ويندو آهي. هيءَ ڪهاڻي ان تفريق خلاف بغاوت اپاري ٿي. "پنجن سالن کان پوءِ" محبت تي ٻڌل ڪهاڻي آهي. هيءَ رومانوي ڪهاڻي آهي. جنهن ۾ محبت ڪندڙ ڇوڪري ان جي پاڇائي بڻجي وڃي ٿي تہ اها ڳالهہ هڪ ڪردار کان برداشت نٿي ٿئي، جنهن ڪري هو گهر ڇڏي هليو وڃي ٿو. "پروس ٿيم پراڻ" ۾ بہ سچي محبت ڏيکاري وئي آهي. "زندگيءَ جي بازي"۾ بي جوڙ شاديءَ جو موضوع ملي ٿو. "ٿوهر" ڪهاڻي گهرو معاملن جي عڪاسي ڪري ٿي. "رمندا بادل" ڪهاڻي مٿئين طبقي جي عڪاسي ڪري

ٿي. ”پاچو“هڪ مظلوم پورهيت گهريلو عورت جي زندگيءَ جي عڪاسي ڪري ٿي، جيڪا غربت سبب بيماريون پوڄي ٿي. اهڙي ئي ثميره جون ڪهاڻيون سماج جي هر مسئلي جي عڪاسي ڪندي نظر اينديون. هن سماج ۾ رهي، پنهنجن تحريرن وسيلي سماجي اوڻاين تي بهترين ۽ ڀرپور تنقيد ڪئي آهي.

هن جي زندگي مختصر هئي، پر هن جي تحرير ڏگهي ڄمار واري آهي.

حوالا

1. مرزا نصير، خاتون اول ڪهاڻيڪاره ثميره زرين (مرتب)، روشني پبليڪيشن ڪنڊيارو، 2018ع، ص 21
2. زرين ثميره، خاتون اول ڪهاڻيڪاره ثميره زرين (مرتب: نصير مرزا)، روشني پبليڪيشن ڪنڊيارو 2018ع، ص 66
3. زرين ثميره، خاتون اول ڪهاڻيڪاره ثميره زرين (مرتب: نصير مرزا)، روشني پبليڪيشن ڪنڊيارو 2018ع، ص 27
4. هڪڙو
5. زرين ثميره، خاتون اول ڪهاڻيڪاره ثميره زرين (مرتب: نصير مرزا)، روشني پبليڪيشن ڪنڊيارو 2018ع، ص 149
6. ساڳيو ص 27
7. ساڳيو ص 26
8. ساڳيو ص 26
9. ساڳيو ص 25
10. ساڳيو ص 89
11. ساڳيو ص 40
12. ساڳيو ص 180
13. عرساڻي، شمس الدين، ڊاڪٽر، آزادي کان پوءِ سنڌي افسانوي ادب جي اوسر، انسٽيٽيوٽ آف سنڌالاجي، سنڌ يونيورسٽي ڄام شورو 1982ع، ص 271
14. سليم، آغا، روشنيءَ جي تلاش، ملير ادبي اڪيڊمي 1980ع، ص 4-5